

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84923,Korkosz-Frank-D.html>
2023-04-02, 02:30

Korkosz Frank D.

KORKOSZ Frank D. (23 IX 1902, Greenwald, Pensylwania, USA – 4 I 1987, Chicopee, Massachusetts, tamże), wynalazca i rzeźbiarz, współbudowniczy planetarium. Syn Józefa, emigranta z Galicji, pracującego w kopalni węgla jako specjalista od materiałów wybuchowych, i Katarzyny z domu Klinkus.

K. od najmłodszych lat przejawiał talent rzeźbiarski. W 1910 obserwował przelot komety Halleya, co stało się początkiem jego zainteresowania astronomią. Zbudował wówczas proste urządzenie do wyświetlania ruchu komety, które prezentował za niewielką opłatą. W 1915 cała rodzina przeniósła się do Chicopee (Massachusetts). Ukończył tam szkołę średnią, ale nigdy nie podjął studiów. Uczęszczał jednak na otwarte kursy astronomii na Harvard University i w Amherst College. W poł. lat 20. K. pracował w Ames Sword Company, gdzie wykonywał grawerunki na rękojeściach mieczy. W 1930, po nieudanej próbie rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej, znalazł pracę na stanowisku technicznym w Museum of Natural History w Springfield (Massachusetts). Wykonał m.in. figury Indian i Eskimosów prezentowanych w dioramie. W 1932–37, wspólnie z braćmi Johnem i Stanleyem, zbudował planetarium w tym muzeum. Było to wówczas piąte planetarium w USA, ale pierwsze zaprojektowane i skonstruowane w tym kraju. Pozostałe instalacje były produkcji niemieckiej firmy Zeiss i kosztowały powyżej 100 tys. dolarów. Koszt wykonania planetarium braci K. wyniósł 12,5 tys. Urządzenie pozwalało na wyświetlanie przeszło 7000 gwiazd na wewnętrznej stronie kopuły o średnicy 40 m.

Planetarium stało się ogromną atrakcją muzeum w Springfield, ale też wywołało falę krytyki ze strony zarządów planetariów wyposażonych w aparaturę firmy Zeiss. Posuwano się nawet do prób zastraszenia dyrekcji muzeum, sugerując, że K. mógł naruszyć prawa patentowe niemieckiej

firmy. Tymczasem wszystkie rozwiązania zastosowane przy budowie planetarium braci K. były oryginalne i również zostały opatentowane. K. wspólnie z braćmi uzyskał 5 patentów na różne udoskonalenia w budowie i działaniu planetarium. Pierwszy z patentów, o numerze 2168799, uzyskali 8 VIII 1939. Pod względem parametrów i oferowanych funkcji urządzenie K. przewyższało aparaturę produkcji niemieckiej. Cechą charakterystyczną planetarium w Springfield było to, że odwzorowane na kopule punkty świetlne odpowiadały prawdziwemu obrazowi nieba zarówno swoją wielkością, jasnością, jak i barwą światła. W planetariach produkcji firmy Zeiss różnice te zaakcentowane były tylko średnicą punktów świetlnych. Jedyną słabością aparatury K. był brak planet, co stało się powodem drwin ze strony dyrektora planetariów wyposażonych w sprzęt niemiecki. Sugerowali oni, że nazwa „stellarium” byłaby bardziej odpowiednia niż „planetarium”. Oprócz pokazów dla gości muzeum, w okresie II wojny światowej, K. korzystał z planetarium podczas prowadzenia w muzeum kursów nawigacji wg gwiazd dla pilotów wojskowych.

W 1952–58 bracia K. zbudowali drugie planetarium w Science Museum w Bostonie. Na potrzeby tego przedsięwzięcia rozwinęli metodę fototrawienia, która umożliwiła wykonywanie w stalowych maskownicach otworów o średnicy rzędu setnych części milimetra. W dorocznym raporcie Smithsonian Institution za 1957, będący wówczas na ukończeniu aparat przeznaczony do planetarium w Bostonie określono mianem „kompletnie nowego, jeśli nie radykalnego projektu łączącego zalety urządzeń firm Zeiss i Spitz”. W 1958 K. objął stanowisko dyrektora Museum of Natural History w Springfield i pełnił je aż do przejścia na emeryturę w 1974. Był członkiem Bond Astronomical Society działającego przy Harvard University Cambridge. W 1964 otrzymał doktorat honoris causa od Western New England College w Springfield. Przez lata prowadził z braćmi firmę American Planetarium Corp. Zmarł po latach zmagania z chorobą Alzheimera.

Młodszy brat K., John J. (18 X 1904–9 IX 1994), w 1933 ukończył wydział elektryczny na Rensselaer Polytechnic Institute w Troy (stan Nowy Jork). W 1934–38 był zatrudniony

w United States Park Service. W 1940 rozpoczął pracę w Chicopee Electric Light Department w dziale dystrybucji energii, a w 1957 został szefem tego działu. Odszedł na emeryturę w 1974. Był przewodniczącym North East Public Power Association i członkiem American Institute of Electrical Engineers. Aktywnie działał w lokalnej społeczności, m.in. piastował funkcję dyrektora Chicopee Savings Bank oraz Polish National Credit Union. Trzeci z braci K. uczestniczących w budowie obu planetariów, Stanley S. (3 IV 1907–15 IV 2007), był stolarzem. Przez większą część życia pracował w Museum of Natural History.

J.M. Chamberlain: *The Development of the Planetarium in the United States*, [w:] *Annual Report of the Board of Regents of the Smithsonian Institution*, Washington 1958, p. 276; *Home-Made Planetarium Reveals Sky-Glories to Springfield, Mass.*, „New York Times”, 7 XI 1937; *John J. Korkosz, 89, inventor, engineer who built planetariums*, „Sunday Republican” 11 IX 1994; J.D. Marché: *Theaters of Time and Space American Planetaria, 1930–1970*, New Brunswick 2005, pp. 40–41; R. Sanderson: *Frank Korkosz and the First American Planetarium*, „Griffith Observer”, V 1986; *Stanley S. Korkosz, Sr.*, „The Republican” 17 IV 2007.

Sławomir Łotysz

[Poprzedni](#)
[Następny](#)